

ВЗАЄМОДІЯ ВОКАЛЬНОЇ ТА МОВЛЕННЄВОЇ ТЕХНІКИ В ПІДГОТОВЦІ АКТОРА МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА ХУДОЖНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Михайлюченко Оксана Миколаївна,

викладач кафедри музично-драматичного театру
Харківської державної академії культури
ORCID ID: 0009-005-1342-7446

Безверха Ксенія Вікторівна,

викладач кафедри музично-драматичного театру
Харківської державної академії культури
ORCID ID: 0009-0005-8301-5543

Яхно Олена Іванівна,

доктор філософії,
викладач кафедри музично-драматичного театру
Харківської державної академії культури
ORCID ID: 0000-0002-9597-9690

Сучасний розвиток музично-драматичного театру зумовлює істотне переосмислення вимог до професійної підготовки актора, для якого володіння голосом набуває комплексного, синтетичного характеру. У театральній практиці сьогодні актор дедалі частіше постає як універсальний виконавець, здатний органічно поєднувати драматичне слово, вокальне висловлювання та психологічну дію в межах єдиного сценічного образу. За таких умов голос виступає не лише технічним засобом комунікації зі сценою і глядачем, а й провідним інструментом художнього мислення, носієм інтонаційно-сислової та емоційної інформації.

Водночас у системі фахової мистецької освіти вокальна та мовленнєва підготовка актора музично-драматичного театру здебільшого реалізується як сукупність окремих навчальних дисциплін, що мають власні методичні принципи та педагогічні завдання. Така диференціація, хоча й обґрунтована специфікою кожної галузі, нерідко призводить до фрагментарності формування голосових навичок, порушення єдності дихальної організації, артикуляції, резонансного звучання та інтонаційної виразності. У практиці сценічного виконання це виявляється у труднощах переходу від мовлення до співу, втраті смислової логіки висловлювання або зниженні художньої переконливості образу.

Актуальність проблеми посилюється й трансформаціями сучасного театрального простору, у якому зростає кількість жанрово синтетичних форм – музично-драматичних вистав, мюзиклів, перформативних проєктів, що вимагають від актора високого рівня інтеграції вокальної та мовленнєвої техніки. У таких умовах особливого значення набуває методичний підхід, спрямований на формування цілісного сценічного голосу, здатного до гнучкого функціонування залежно від драматургічних завдань ролі.

Попри наявність ґрунтовних наукових досліджень, присвячених окремо вокальній педагогіці та сценічній мові, питання їхньої системної взаємодії у підготовці актора музично-драматичного театру залишається недостатньо розробленим. Це зумовлює потребу в науковому осмисленні інтегративних методичних підходів, спрямованих на досягнення високих художніх результатів і вдосконалення сучасної системи театральної освіти, що й визначає актуальність обраної теми.

Ключові слова: актор музично-драматичного театру, вокальна техніка, мовленнєва техніка, сценічний голос, інтегративний підхід, сценічна мова, художня виразність.

Mykhailiuchenko Oksana, Bezverkha Kseniia, Yakhno Olena. The interaction of vocal and speech techniques in the training of a musical and dramatic theater actor: methodological approaches and artistic results

The modern development of musical and dramatic theater entails a significant rethinking of the requirements for the professional training of an actor; for whom voice mastery acquires a complex, synthetic character. In today's theatrical practice, an actor increasingly appears as a universal performer, capable of organically combining dramatic speech, vocal expression and psychological action within a single stage image. Under such conditions, the voice acts not only as a technical means of communication with the stage and the audience, but also as a leading instrument of artistic thinking, a carrier of intonation-semantic and emotional information.

At the same time, in the system of professional art education, vocal and speech training of an actor of musical and dramatic theater is mostly implemented as a set of separate academic disciplines that have their own methodological principles and pedagogical tasks. Such differentiation, although justified by the specifics of each branch, often leads to the fragmentation of the formation of vocal skills, disruption of the unity of respiratory organization, articulation, resonant sound and intonation expressiveness. In the practice of stage performance, this is manifested in difficulties in the transition from speech to singing, loss of semantic logic of expression or reduction of artistic persuasiveness of the image.

The relevance of the problem is also enhanced by the transformations of the modern theatrical space, in which the number of genre-synthetic forms is increasing – musical and dramatic performances, musicals, performative projects, which require

the actor to have a high level of integration of vocal and speech techniques. In such conditions, a methodological approach aimed at the formation of a holistic stage voice, capable of flexible functioning depending on the dramaturgical tasks of the role, becomes of particular importance.

Despite the presence of thorough scientific research devoted separately to vocal pedagogy and stage language, the issue of their systemic interaction in the training of a musical and dramatic theater actor remains insufficiently developed. This necessitates the need for a scientific understanding of integrative methodological approaches aimed at achieving high artistic results and improving the modern system of theater education, which determines the relevance of the chosen topic.

Key words: *musical and dramatic theater actor, vocal technique, speech technique, stage voice, integrative approach, stage language, artistic expressiveness.*

Вступ. Сучасний етап розвитку музично-драматичного театру висуває до актора принципово нові вимоги, пов'язані з необхідністю органічного поєднання вокального та мовленнєвого компонентів сценічної виразності. Актор музично-драматичного театру постає не лише як виконавець вокальних чи драматичних партій, а як універсальний художній суб'єкт, здатний до цілісного втілення образу через синтез слова, співу, руху та психологічної дії. У цьому контексті проблема взаємодії вокальної та мовленнєвої техніки набуває особливої актуальності, оскільки саме голос є основним інструментом сценічної комунікації й водночас носієм художнього смислу [1, с. 102–104].

У системі фахової підготовки акторів музично-драматичного театру вокал і сценічна мова традиційно викладаються як окремі навчальні дисципліни, що нерідко призводить до фрагментарності професійних навичок. За відсутності цілісного методичного підходу виникають труднощі у досягненні єдності дихання, артикуляції, резонансної організації голосу та інтонаційно-смислової виразності як у мовленні, так і у співі. Це, своєю чергою, негативно позначається на художній переконливості сценічного образу, ускладнює перехід від драматичного слова до вокального висловлювання і знижує рівень виконавської органічності.

Актуальність дослідження зумовлена також трансформаціями сучасної театральної практики, де дедалі частіше з'являються жанрові форми, що поєднують елементи драми, музичного театру, перформансу та мюзиклу. У таких умовах актор має володіти не лише технічною досконалістю голосу, а й здатністю до смислово вмотивованого, психологічно наповненого звучання як у слові, так і в співі. Це потребує переосмислення методів професійної підготовки та пошуку інтегративних педагогічних моделей, у яких вокальна і мовленнєва техніка розглядаються як взаємопов'язані складові єдиного виконавського процесу.

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених окремо вокальній педагогіці та сценічній мові, проблема їхньої системної взаємодії у підготовці актора музично-драматичного театру залишається недостатньо висвітленою. Особливої потреби набуває осмислення методичних підходів, що сприяють формуванню цілісного голосового апарату актора та забезпечують досягнення високих художніх результатів у сценічній практиці. Саме це зумовлює актуальність обраної теми та визначає її наукову і практичну значущість у контексті сучасної мистецької освіти.

Матеріали та методи. Проблематика професійної підготовки актора в умовах сучасного театрального

процесу активно осмислюється в українському науковому дискурсі крізь призму міждисциплінарності, мистецького синтезу та оновлення педагогічних парадигм. У цьому контексті вагомими є дослідження, що розкривають теоретико-методологічні засади сучасної театральної педагогіки, зокрема праця О. Абрамович та В. Чорної, у якій наголошується на необхідності інтеграції різних компонентів акторської підготовки задля формування цілісної творчої особистості [2, с. 154]. Автори підкреслюють, що фрагментарність навчальних дисциплін знижує ефективність професійного становлення актора, а отже, потребує системного переосмислення методів викладання сценічних дисциплін, зокрема тих, що пов'язані з роботою над голосом.

Ідея мистецького синтезу як провідного принципу сучасної театральної освіти ґрунтовно розвивається у дослідженні С. Гордієва, який розглядає педагогіку українського театру в контексті поєднання акторської майстерності, сценічної мови, вокалу та пластики [3, с. 596]. Учений акцентує увагу на тому, що інтеграція різних видів тренінгу сприяє формуванню універсального актора, здатного до гнучкого художнього мислення та адаптації до жанрово синтетичних форм сучасного театру. Водночас питання взаємодії саме вокальної та мовленнєвої техніки у підготовці актора музично-драматичного театру окреслюється лише побіжно, що вказує на наявність наукової лакуни.

Актуальні аспекти синтезу технічного та психофізичного компонентів акторського тренінгу висвітлено у публікації Д. Коника, де підкреслюється важливість комплексного підходу до формування виконавських навичок [4, с. 128]. Автор розглядає акторський тренінг як цілісну систему, у якій технічні вправи мають бути безпосередньо пов'язані з внутрішньою дією та психоемоційним станом актора. Хоча дослідження зосереджене переважно на загальних засадах акторської майстерності, його положення є методично значущими для осмислення інтеграції вокальної й мовленнєвої підготовки.

Важливе теоретичне підґрунтя для дослідження становить навчальний посібник Л. Гринь, присвячений теорії вокальної педагогіки [5, с. 135]. Авторка системно висвітлює основи дихання, звукоутворення, резонансної організації голосу та інтонаційної виразності, що є ключовими й для сценічного мовлення. Запропоновані положення створюють методичну базу для подальшого осмислення можливостей інтеграції вокальної техніки з мовленнєвими практиками в підготовці актора театру.

Отже, аналіз сучасних досліджень засвідчує наявність значного теоретичного та методичного доробку у сфері театральної педагогіки, вокальної та акторської підготовки. Водночас проблема системної взаємодії вокальної та мовленнєвої техніки саме в контексті підготовки актора музично-драматичного театру потребує подальшого наукового осмислення, що підтверджує актуальність і наукову доцільність обраної теми.

Метою статті є наукове осмислення особливостей взаємодії вокальної та мовленнєвої техніки у процесі професійної підготовки актора музично-драматичного театру, а також визначення методичних підходів до їх інтеграції з метою досягнення цілісної голосової організації та підвищення художньої виразності сценічного образу.

Результати. Професійна діяльність актора музично-драматичного театру передбачає особливий тип сценічного існування, у якому слово і спів функціонують не як самодостатні елементи, а як взаємопов'язані форми художнього висловлювання. Голос у цьому контексті постає універсальним інструментом, що одночасно виконує смислотворчу, емоційно-виразну та драматургічну функції. Саме тому підготовка актора музично-драматичного театру вимагає цілісного підходу до формування вокальної та мовленнєвої техніки, які мають спільну фізіологічну природу, але різну художню спрямованість.

У традиційній системі мистецької освіти вокал і сценічна мова здебільшого розглядаються як автономні дисципліни з власними методичними завданнями та вправним апаратом. Такий підхід, хоча й виправданий з огляду на специфіку кожної галузі, не завжди враховує реальні потреби музично-драматичного театру, де актор змушений оперативно переходити від мовленнєвої дії до вокального висловлювання, не втрачаючи при цьому ані психологічної достовірності, ані інтонаційної цілісності образу. Відсутність узгодженості між вокальною та мовленнєвою підготовкою може призводити до технічної роз'єднаності голосового апарату, надмірного напруження [6, с. 17–19].

Однією з ключових точок перетину вокальної та мовленнєвої техніки є дихання, яке становить фундамент сценічного голосу. У співі дихання спрямоване на забезпечення стабільності та тривалості звучання, тоді як у сценічному мовленні воно має бути гнучким, здатним до швидкої адаптації відповідно до ритму тексту, логіки фрази та психологічного стану персонажа. Формування єдиного типу сценічного дихання дозволяє акторові усвідомлювати дихальний процес не як суто технічну дію, а як активний компонент художнього висловлювання, що безпосередньо впливає на інтонацію, тембр і динаміку голосу [7, с. 38–41].

Не менш суттєвим є питання звукоутворення та резонансної організації голосу. Вокальна педагогіка орієнтується на досягнення тембрової насиченості, рівності звучання та акустичної проєкції, тоді як сценічна мова акцентує увагу на зрозумілості, чіткості та смисловій точності звучного слова. Для узагальнення співвідношення вокальної та мовленнєвої техніки у процесі професійної підготовки актора музично-драматичного театру доцільно звернутися до порівняльного аналізу їхніх ключових параметрів, поданого в таблиці 1.

Аналіз таблиці 1 дозволяє зробити висновок, що відмінності між вокальною та мовленнєвою технікою не заперечують їхньої єдності, а, навпаки, вказують на можливості взаємного доповнення. Такий підхід створює підґрунтя для розроблення інтегрованих методик навчання, спрямованих на формування цілісної голосової культури актора.

Методична інтеграція вокальної та мовленнєвої техніки реалізується через систему вправ і педагогічних завдань, у яких технічні та художні аспекти голосу розглядаються в єдності. Важливу роль у цьому процесі відіграє робота з художнім текстом, що використовується як у мовленнєвій, так і у вокальній формі. Такий підхід дозволяє акторові усвідомити слово як інтонаційно насичений елемент музично-драматичної структури, а спів – як продовження драматургічної дії.

Таблиця 1

Співвідношення вокальної та мовленнєвої техніки в системі професійної підготовки актора музично-драматичного театру

Параметр	Вокальна техніка	Мовленнєва техніка
Тип дихання	Опорне, контрольоване, орієнтоване на тривале та рівне звучання	Опорне, гнучке, пристосоване до ритму й логіки мовленнєвої фрази
Звукоутворення	Співоче, спрямоване на темброву однорідність	Мовленнєве, орієнтоване на фонетичну чіткість
Резонанс	Стабільний, системний, акустично насичений	Варіативний, залежний від емоційного та смислового навантаження
Артикуляція	Узгоджена з вокальною лінією, пом'якшена	Диференційована, спрямована на зрозумілість тексту
Інтонація	Музично зумовлена, підпорядкована мелодичній структурі	Смислова, психологічна, драматургічно мотивована
Художня функція	Розгортання емоційно-образного плану дії	Формування смислової та психологічної логіки образу

Джерело: сформовано автором на основі [8; 9]

З метою концептуального узагальнення процесу формування сценічного голосу актора музично-драматичного театру у дослідженні пропонується схема взаємодії вокальної та мовленнєвої техніки (рис. 1).

Подана схема (рис. 1) відображає поетапний характер формування голосової майстерності актора та демонструє, що кінцевий художній результат є наслідком системної взаємодії фізіологічних, технічних та інтонаційно-сміслових чинників. Вона підкреслює, що вокальна й мовленнєва техніка не можуть ефективно розвиватися ізольовано, оскільки їхнє роз'єднання порушує цілісність сценічного голосу.

Художні результати інтеграції вокальної та мовленнєвої техніки виявляються у здатності актора до органічного сценічного існування, свободі голосового апарату та глибшому психологічному наповненні ролі. Актор, який володіє інтегрованою голосовою технікою, здатний зберігати смислову логіку та емоційну напругу незалежно від форми голосового висловлювання, що є визначальним для музично-драматичного театру як синтетичного виду мистецтва.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У ході дослідження було встановлено, що взаємодія вокальної та мовленнєвої техніки є визначальним чинником професійної підготовки актора музично-драматичного театру, оскільки саме голос виступає основним засобом художнього висловлювання та сценічної дії. Вокальна й мовленнєва техніка, маючи спільну фізіологічну основу, реалізують різні, але взаємодоповнювальні художні функції, що зумовлює необхідність їх цілісного методичного осмислення у системі мистецької освіти.

Доведено, що ізольоване викладання вокалу та сценічної мови не повною мірою відповідає специфіці музично-драматичного театру, де актор повинен вільно переходити між мовленнєвими та вокальними формами висловлювання без втрати інтонаційної, смислової та психологічної цілісності сценічного образу.

Інтегративний підхід до формування голосових навичок сприяє гармонізації дихальної організації, звукоутворення, резонансної системи та артикуляційної культури, що позитивно позначається на технічній стабільності й художній переконливості виконання.

Узагальнення методичних підходів до взаємодії вокальної та мовленнєвої техніки дозволило визначити, що їхня координація має здійснюватися на всіх етапах професійної підготовки актора – від формування базових фізіологічних навичок до роботи над інтонаційно-смісловією структурою ролі. Запропоновані у дослідженні таблиця та схема підтверджують доцільність розгляду сценічного голосу як єдиного функціонального цілого, у межах якого технічні та художні компоненти перебувають у постійній взаємодії.

Художні результати інтеграції вокальної та мовленнєвої техніки проявляються у зростанні рівня сценічної органічності, свободи голосового самовираження та цілісності акторського образу. Актор, підготовлений на засадах інтегративного підходу, демонструє здатність до глибшого психологічного опрацювання ролі, збереження смислової логіки вокального й мовленнєвого висловлювання та більш повного розкриття драматургічного задуму вистави.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом міждисциплінарних моделей підготовки актора музично-драматичного театру, зокрема з розробленням авторських методик інтеграції вокальної та мовленнєвої техніки у навчальних курсах закладів вищої мистецької освіти. Доцільним є також емпіричне вивчення ефективності таких методик у практиці сценічної підготовки, а також дослідження специфіки взаємодії слова і співу в сучасних жанрових формах музично-драматичного театру. Результати подальших наукових розвідок у цьому напрямі можуть стати підґрунтям для оновлення освітніх програм та вдосконалення системи професійної підготовки акторів у контексті сучасних мистецьких викликів.

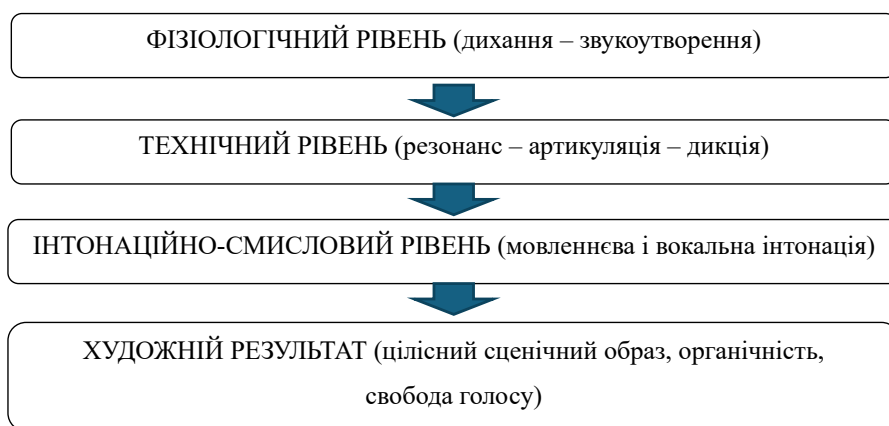

Рис. 1. Модель взаємодії вокальної та мовленнєвої техніки в підготовці актора музично-драматичного театру

Джерело: сформовано автором на основі [10; 11]

Література:

1. Гордєєв С. І. Педагогіка сучасного українського театру: на шляху до мистецького синтезу. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2022. № 63. С. 91–107.

2. Абрамович О., Чорна В. Теоретико-методологічні аспекти сучасної театральної педагогіки. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*. 2023. Вип. 6 (2). С. 153–166.
3. Гордєєва О. С. Взаємозв'язок акторської та вокальної техніки в процесі виховання здобувача актора драматичного театру та кіно у ХДАК. *Perspectives of contemporary science: theory and practice : Proc. of V Intern. Sci. and Practical Conf.*, Lviv, Ukraine, 24–26 June 2024. Lviv, 2024. С. 595–596.
4. Коник Д. Тренінг з майстерності актора: синтез технічного та психофізичного акторського тренажу. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73. С. 123–130.
5. Гринь Л. О. Теорія вокальної педагогіки : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Сценічне мистецтво» освітньо-професійна програма «Театральне мистецтво». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 135 с.
6. Прищєпа О. Методика викладання вокалу у ЗВО: методичні вказівки до практичних занять. Чернігів : НУ «Чернігівський колегіум», 2018. 30 с.
7. Антонюк А. Постановка голосу: навчальний посібник для студентів ВНЗ. 2020. Київ : Українська ідея. 68 с.
8. Гусакова Н. М. Основні складові формування творчої особистості майбутнього режисера-педагога театального колективу. *Культура і сучасність*. 2017. № 1. С. 42–46.
9. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа: навчальний посібник. Вінниця : Нова книга. 2006. 384 с.
10. Можайкіна Н. Методика викладання вокалу: навчально-методичний комплекс. 2013. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. 142 с.
11. Штефюк В. Інтеркультурний акторський тренінг як ефективна форма розширення та формування професійних умінь і навичок актора. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*. 2023. Вип. 6 (2). С. 141–152.

References:

1. Hordyeyev S. I. (2022). Pedagogika suchasnoho ukrayins'koho teatru: na shlyakhu do mystets'koho syntezu [Pedagogy of modern Ukrainian theater: on the way to artistic synthesis]. *Problemy vzayemodiyi mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity*, 63, 91–107. [in Ukrainian].
2. Abramovych O., Chorna V. (2013). Teoretyko-metodolohichni aspekty suchasnoyi teatral'noyi pedahohiky [Theoretical and methodological aspects of modern theater pedagogy]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Seriya: Stsenichne mystetstvo*, 6 (2), 153–166. [in Ukrainian].
3. Hordyeyeva O. S. (2024). Vzayemozv'yazok aktors'koyi ta vokal'noyi tekhniky v protsesi vykhovannya zdobuvacha aktora dramatychnoho teatru ta kino u KHDAK [The relationship between acting and vocal technique in the process of educating a candidate for a dramatic theater and film actor at the KhDAK]. *Perspectives of contemporary science: theory and practice : Proc. of V Intern. Sci. and Practical Conf.*, Lviv, Ukraine, Lviv, 595–596. [in Ukrainian].
4. Konyk D. (2024). Treninh z maysternosti aktora: syntez tekhnichnoho ta psykhyfizychnoho aktors'koho trenazhu [Training in actor's skills: a synthesis of technical and psychophysical actor's training]. *Aktual'ni problemy humanitarnykh nauk*, 73, 123–130. [in Ukrainian].
5. Hryn' L. O. (2024). Teoriya vokal'noyi pedahohiky : navchal'nyy posibnyk dlya zdobuvachiv stupenya vyshchoyi osvity bakalavra spetsial'nosti "Stsenichne mystetstvo" osvith'o-profesiyna prohrama "Teatral'ne mystetstvo" [Theory of vocal pedagogy: a textbook for applicants for a bachelor's degree in the specialty "Stage Art" educational and professional program "Theatre Art"]. Zaporizhzhya : Zaporiz'kyy natsional'nyy universytet, 135. [in Ukrainian].
6. Pryshchєpa O. (2018). Metodyka vykladannya vokalu u ZVO: metodychni vkazivky do praktychnykh zanyat' [Vocal teaching methodology in higher education institutions: methodological guidelines for practical classes]. Chernihiv : NU "Chernihivskyy kolehium", 30. [in Ukrainian].
7. Antonyuk A. (2020). Postanovka holosu: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv VNZ [Voice staging: a textbook for university students], Kyiv : Ukrayins'ka ideya, 68. [in Ukrainian].
8. Husakova N. M. (2017). Osnovni skladovi formuvannya tvorchoyi osobystosti maybutn'oho rezhysera-pedahoha teatral'noho kolektyvu [The main components of the formation of the creative personality of the future director-teacher of a theater collective]. *Kul'tura i suchasnist'*, 1, 42–46. [in Ukrainian].
9. Prokhorova L. (2006). Ukrayins'ka estradna vokal'na shkola: navchal'nyy posibnyk [Ukrainian pop vocal school : a textbook]. Vinnytsya : Nova knyha, 384. [in Ukrainian].
10. Mozhaykina N. (2013). Metodyka vykladannya vokalu: navchal'no-metodychnyy kompleks [Vocal teaching methodology: educational and methodological complex]. Kyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova, 142 s. [in Ukrainian].
11. Shtefyuk V. (2023). Interkul'turnyy aktors'kyy treninh yak efektyvna forma rozshyrennya ta formuvannya profesiynykh umin' i navychok aktora [Intercultural acting training as an effective form of expanding and forming the professional skills and abilities of an actor]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Seriya: Stsenichne mystetstvo*, 6 (2), 141–152. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 26.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026